

ter Handke *Végre egy kínai* című műve is ebbe a sorba tartozik. B. B. is K., Mersault és a többi ismert regényalak mása, csak épp egy kísérletező, hangját kereső író művébe csöppent.

BENCE Erika

SZÓRAKOZTATÓ OLVASMÁNY A FÖLDÖN TÚLI LÉNYEKRŐL

Dom Augustin Calmet: *Angyalokról, démonokról, szellemekről, valamint a magyar-, cseh-, morvaországi és sziléziai vámpírokról és kísértetekről*. Holnap Kiadó, Budapest, 1992

Dom Augustin Calmet (1672–1757) könyve 1746-ban jelent meg először, magyar nyelven pedig a szerző halála után 235 évvel. A korabeli tudós közvélemény legnagyobb meglepetését váltotta ki, mivel az ész, a fény, a világosság századában, a felvilágosodás korában jelent meg. A kortársak nem láttak benne mást, mint a hetvennégy éves lotaringiai bencés apát, Dom Calmet szellemi hanyatlásának cáfolhatatlan bizonyítékát.

Az apát a felvilágosodás szellemének ellentmondva kutatta és írta le a földön túli lényekről szóló vérfagyasztó történeteket, különös tekintettel a Közép-Európában terjedő vámpír- és kísértethistóriákra. Az értekezés bevezetőjében igyekszik megmagyarázni, miért választotta munkája tárgyául ezt az ellentmondásos témát. „Saját okulásomra fogtam a mű írásába, azért, hogy én magam az igazságnak megfelelő képet alkothassak mindarról, amit az angyalokról, démonokról, visszajáró lelkekről mesélnek. Tudni akartam, hogy az egész kérdés vajon mennyire bizonyos vagy kétes, igaz vagy hamis. . .” Azokhoz szól a művében, akiket nem béklyóznak az előítéletek, akik az ész érveire hallgatnak, és körültekintően, hideg fejjel képesek megvizsgálni a dolgokat. Módszeréről a következőket írja: „Történészként, filozófusként és teológusként fogom megvizsgálni a kérdést. Történetíróként megkísérlem feltárni a tények igazságát, filozófusként az okokat és körülményeket elemzem, s végül a teológia fényénél levonom a vallásra vonatkozó következtetéseket.” Alapossággal és körültekintéssel igyekszik vizsgálni, de gyakran ellentmondásokba keveredik.

Példáit a szentírásból, a zsidó levelekből, ókori, középkori és korabeli szerzőktől veszi át. Számos „megtörtént” esetet sorol fel elrettentő példaként az olvasó okulására.

A feltámadás – írja – kivétel nélkül csodás események következménye, és csakis Isten mindenhatóságának tulajdonítható, mint pl. Krisztus feltámadása, Lázár feltámasztása stb. A sírjukból visszatérő halott emberek – vámpírok – járkálnak, beszélnek, embereket és állatokat rontanak meg, és rokonaik vérért szívják, akik aztán megbetegednek, vámpírkórt kapnak, majd meg is halnak. Vészt hozó látogatásaiktól, mételyüktől csak úgy lehet megszabadulni, ha kihantolják és karóba húzzák, lenyakazzák, felnyársalják vagy elégetik őket. A vámpírokat az élő emberek élete élteti, ha pedig megvizsgálják a kihantolt testüket, meglepő a látvány: a test nem indul bomlásnak, hajlékonyak, mozgathatók a végtagjai, a vére folyékony és piros. Magyarországon több esetről is beszámol; egyikben a 62 éves apa meghal, de a temetés után három napra visszajár, és a fia, majd még ötven-hatan meghalnak a faluban. A belgrádi törvényszékről két tiszt és egy hóhér vizsgálja ki az ügyet, mert mint kiderült, vámpírral volt dolguk. A hóhér egy karóval átszúrta a halott

őreg szívét, majd máglyán elégették. A másik eset Tokaj környékén történt: egy Harold Paul nevezetű hajdút halálra gázolt egy szénásszekér. Harminc nappal halála után hirtelen többen meghaltak, mégpedig úgy, mint akiket vámpírok gyötörték meg. Az eljárás itt is hasonló volt, a helység parancsnoka jelenlétében kihantolták a tetemet, szívébe egy hegyes karót szúrtak, amit azután az egész testen keresztüldöftek. Harold Paul eközben velőtrázóan sikoltott, mintha élt volna. A halott fejét levágták és tűzre vetették. A tények hitelességét tanúvallomások igazolták, a jegyzőkönyvet pedig elküldték Bécsbe, ahol a császári haditanács katonai bizottságot állított fel, hogy a tények igazáról megbizonyosodjon.

Dom Augustin Calmet kétféle módon cáfolja a téveszméket, amelyek ezekkel az állítólagos kísértetekkel kapcsolatosak. Az első az, hogy természettudományos magyarázatot találjunk minden olyan csodás jelenségre, amelyet vámpírok idéztek elő. A második – s kétségtelenül ez a legbölcsebb és a legbiztosabb –, hogy szemernyi hitelt sem adunk az efféle történeteknek. Az eseteket elemezve azok a népek, amelyek körében a vámpírok megjelennek, igen-igen tudatlanok és hiszékenyek, valamint gyakori náluk a pestis, a mérgezés, a veszttség és a részegség, s mindaz, amit ezekről a szörnyekről mesélnek, nem más, mint az ő zavarodott képzeletük szüleménye – állapítja meg Calmet atya munkája egyik részében, hogy azután a magyarországi kísértetekről írva a következőket vesse papírra: a hozzá levelet író személy a magyarországi kísértetek ügyében valósággal szakértőnek mondható, és szerfölött becsületes ember!? Ami a magyarországi kísérteteket illeti, a szokásos történet a következő: valaki egyszer csak bágyadtnak érzi magát, elveszti az étvágyát, szemlátomást egyre soványabb, és egy vagy két hét sem telik belé, meghal, pedig a fogyáson és a kiszáradáson kívül semmi más tünet nem látszott rajta. Az ilyen emberekről azt mondják, hogy kísértet akaszkodott rá, és kiszívta a véré. Bánátban egy káplár – megunva katonái megbetegedését – a következő eljárással vetett véget a kísérteteknek: választott egy olyan korú fiút, akinek teste még érintetlen, vagyis szűznek tekinthető. Ezt meztelenül felültették egy heréletlen ménre, amely még soha meg nem botlott, a színe pedig koromfekete. Bementek a temetőbe, ahol a lónak az összes sáron végig kell taposnia – az a sír, amelyikre az állat még akkor sem hajlandó rálépni, ha korbáccsal biztatják, egész bizonyosan vámpírt, kísértetet rejteget. A további eljárás már ismeretes.

Calmet céloz a hajdani görög és római pogányok körében ismert emberáldozatra, miszerint viaszból bábút készítettek, amely a lehető leghívebben tükrözte a halálra szánt áldozat vonásait, s ezt valamiféle titokzatos mágikus eljárással felszentelték, majd elégették. Theokritosz, Horatius, Vergilius műveire utalva hangsúlyozza, hogy az említett költők nevetségesnek tartják a mágia állítólagos titkait, és rámutatnak, hogy a boszorkányok hitvány üzelme fabatkát sem ér.

Dom Calmet értekezése művelődéstörténeti szempontból jelentős, és a mai olvasó számára mindenképpen szórakoztató olvasmány.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa